

ผลกระทบต่อชุมชนบ้านหัวคลองอันเนื่องมาจากการสร้าง
ถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก บ้านหัวคลอง
อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา¹

นุชรัตน์ดา จตุเทนะ²
ดร.สุชาติ ศรีอารักษ์³
ผศ.ดร. มุฮัมหมัดอิลยาซ หล้าปริง⁴
ผศ.ดร. ปรัชญา ชุ่มนาเสียว⁵

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องผลกระทบต่อชุมชนบ้านหัวคลองอันเนื่องมาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก : กรณีศึกษา บ้านหัวคลอง ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนบ้านหัวคลองที่อาศัยอยู่บริเวณถนนวงแหวนรอบนอก ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อศึกษาผลกระทบต่อชุมชนบ้านหัวคลอง อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันเนื่องมาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอก วิธีการศึกษาคือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สัมภาษณ์ผู้นำทางภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผลกระทบต่อชุมชนบ้านหัวคลองอันเนื่องมาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอก ผู้นำภาครัฐ ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้สูงอายุในพื้นที่ จำนวนทั้งสิ้น 10 คน และเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1. วิถีชีวิตของชุมชน ก่อนการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก ด้านเศรษฐกิจของชุมชนมีอาชีพหลักทำการเกษตรกรรม

¹ บทความเรียบเรียงจากการศึกษาอิสระเรื่อง “ผลกระทบต่อชุมชนบ้านหัวคลองอันเนื่องมาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก : กรณีศึกษา บ้านหัวคลอง ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ซึ่งได้ผ่านการสอบเรียบร้อยแล้ว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก คือ อาจารย์ ดร.สุชาติ ศรีอารักษ์

² นักศึกษาปริญญาโท โครงการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

³ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

⁴ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

⁵ อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าอิสระ

เนื่องจากชุมชนหัวคลอง ติดคลองส่งน้ำชลประทาน (คลอง 26) มีรายได้จากการทำสวนผลไม้ ได้แก่ ส้ม ฝรั่ง กล้วย รายจ่ายมีน้อย ต้นทุนการผลิตไม่สูง การผลิตแบบดั้งเดิมโดยใช้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในการผลิตไม่ว่าจะเป็น อาหาร ยารักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม การใช้เรือในการคมนาคม หนี้สินมีน้อย คุ้มภัยจากญาติพี่น้อง ด้านสังคม มีการศึกษาประถมศึกษา จากวัดกุฎีประสิทธิ์ ด้านสุขภาพชุมชนมีสุขภาพแข็งแรง การเจ็บป่วยมีบางแต่ไม่ใช่โรคระบาดหรือร้ายแรง ด้านแบบแผนการบริโภคชุมชนหัวคลอง ชวนชวน ชาวไร่มีวิถีชีวิตการกินอยู่อย่างเรียบง่าย โดยแหล่งอาหารมีอยู่ในคลอง ในสวน และในไร่ ชุมชนจะปรุงประกอบอาหารด้วยตนเอง ด้านการคมนาคมใช้เส้นทางน้ำเป็นหลัก ใช้เรือเป็นพาหนะ ซึ่งคลอง 26 เชื่อมต่อไปยังคลองหนึ่ง จังหวัดปทุมธานี เชื่อมต่อไปอีกหลายตำบลในอำเภอวังน้อย ด้านการปกครอง มีผู้ใหญ่บ้านและกำนันคอยดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครอง ด้านวัฒนธรรม และประเพณี ชุมชนมีความเคร่งครัดในวัฒนธรรมประเพณี เข้าร่วมในกิจกรรมวันสำคัญ ทางศาสนาและประเพณีที่สำคัญ ความขัดแย้งของคนในชุมชนมีน้อยและได้รับการไกล่เกลี่ยจากผู้นำตามธรรมชาติหรือคณะกรรมการหมู่บ้าน ด้านการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในหมู่บ้าน ชุมชนมีความสามัคคีกันมาก เป็นสังคมเครือญาติ ไม่มีระบบการจ้างแรงงาน ด้านสิ่งแวดล้อม น้ำในคลอง ในท้องร่องใสสะอาด สามารถนำมาใช้ในครัวเรือนได้

2. ผลกระทบต่อชุมชนบ้านหัวคลอง อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันเนื่องมาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอก การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพเกษตรกรรมลดลง อาชีพรับจ้าง พนักงานเอกชน ค่าขาย เพิ่มขึ้น รายได้เพิ่มขึ้น มีเงินออม การถือครองที่ดินของชุมชนลดลงและยังไม่ตัดสินใจขายที่ดิน อาศัยอยู่ในย่านชุมชน ใกล้วัดกุฎีประสิทธิ์และถนนพหลโยธิน มีหนี้สินเพิ่มขึ้น โดยการกู้ยืมจากธนาคาร เพื่อนบ้านและเงินกู้นอกระบบ ความคิดเห็นจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอก ตะวันออก ผลกระทบต่อชุมชนบ้านหัวคลอง ด้านเศรษฐกิจ มีศูนย์กระจายสินค้า โรงงานอุตสาหกรรม อาคารพาณิชย์ สถานที่ราชการและสวนอาหารมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมพบว่า บุตรหลานได้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น คนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีน้อยลง ความสนิทสนมคุ้นเคยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันจำกัดอยู่ในวงแคบ ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของคนในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ทราบข่าวสารจากเสียงตามสายขององค์การบริหารส่วนตำบลลำไทร รองลงมากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

และแหล่งอื่นๆ ยานพาหนะเปลี่ยนจากการใช้เรือมาเป็นการใช้รถส่วนบุคคล ด้านความคิดเห็นการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออกผลกระทบต่อชุมชนบ้านหัวคลอง ด้านสังคม อันดับหนึ่งความสามารถในการติดต่อระหว่างกันสะดวกสบายยิ่งขึ้น ประชาชนย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านมากขึ้น ความเป็นชุมชนชนบทลดลง การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน ก่อให้เกิดการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออกผลกระทบต่อชุมชนบ้านหัวคลองด้านสิ่งแวดล้อม เสียงดัง คุณภาพน้ำต่ำ ปัญหาด้านฝุ่นละอองและควันพิษ ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเพิ่มขึ้น กลิ่นเหม็นจากโรงงานอุตสาหกรรม ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน ที่เกิดจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกกรุงเทพมหานคร พบว่า มีสาเหตุจากการเพิ่มขึ้นของหมู่บ้านจัดสรร จากโรงงานอุตสาหกรรมและศูนย์การกระจายสินค้า เกิดจากร้านอาหาร ปั้มน้ำมัน อาคารพาณิชย์ การอพยพแรงงานจากต่างจังหวัดและแรงงานต่างด้าว และการคมนาคมที่สะดวกสบายมากขึ้น

คำสำคัญ : ชุมชน วิถีชีวิต ผลกระทบ

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 – 2529) ได้กำหนดให้บทบาทหน้าที่ของแต่ละพื้นที่ไว้อย่างชัดเจน บริวารรอบนอกกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล พบว่าจังหวัดพระนครศรีอยุธยาตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่างของประเทศห่างจากกรุงเทพมหานคร ทางถนนพหลโยธินเพียง 33 กิโลเมตร ทางถนนสายเอเชีย 75 กิโลเมตร ทางรถไฟ 72 กิโลเมตร และทางเรือ 103 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 2,556.64 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,597,900 ไร่ นับว่าเป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่ 63 ของประเทศไทย และเป็นอันดับที่ 11 ของจังหวัดในภาคกลาง ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมถึง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทุ่งนาไม่มีภูเขา ไม่มีป่าไม้ มีแม่น้ำไหลผ่าน มีแม่น้ำไหลผ่าน 4 สาย ได้แก่ แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรีและแม่น้ำน้อย รวมความยาวประมาณ ๒๐๐ กิโลเมตร มีลำคลองใหญ่น้อย

1,254 คลอง เชื่อมต่อกับแม่น้ำเกือบทั่วบริเวณพื้นที่ (บรรยายสรุปจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พ.ศ. 2560) ทำให้จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีพื้นที่รองรับการขยายตัว การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และอีกหลายด้าน ประกอบกับการคมนาคมขนส่งสะดวกทั้งทางน้ำและทางบก เพื่อสอดคล้องกับการพัฒนาฐานการผลิตของไทยเพื่อส่งออก และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทยย่างเข้าสู่กลุ่มประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NICs) “ยุคแห่งความโชติช่วงชัชวาล” (สรรเสริญ วงศ์ช่อม, การวางแผนพัฒนาประเทศ, 2554:20)

ถนนสายสำคัญที่มีเส้นทางเชื่อมต่อกันเป็นวงแหวนล้อมรอบตัวเมืองกรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ รวมถึงผ่านจังหวัดพระนครศรีอยุธยาด้วย มีระยะทางตลอดทั้งสายรวม 168 และพื้นที่ อำเภอรังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ถูกเชื่อมต่อกันด้วยถนนวงแหวนรอบฝั่งตะวันออก **ทางหลวงพิเศษหมายเลข 9** ตามแผนพัฒนาระบบทางหลวงพิเศษระหว่างเมืองในปี พ.ศ. 2539 หลังจากนั้นจึงได้มีการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกด้านตะวันออกและด้านใต้ขึ้นตามมาเป็นตอน ๆ ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เริ่มต้นจากถนนพหลโยธินกิโลเมตรที่ 55 อำเภอรังน้อย ลงมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้จนถึงกิโลเมตรที่ 3.485 (สะพานข้ามคลองระพีพัฒน์) (ต่อแขวงทางหลวงปทุมธานี) ในอนาคตสามารถเชื่อมต่อกับทางหลวงพิเศษหมายเลข 6 (วิภีพีเตีย สารานุกรมเสรี .ระบบออนไลน์, 12 ตุลาคม 2561) ซึ่งเป็นถนนที่ใช้สัญจร เพื่อสร้างความสะดวกแก่ประชาชนในการเดินทางติดต่อกัน การสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก ทางหลวงพิเศษหมายเลข 9 ได้ส่งผลต่อวิถีชีวิตชุมชนชนบทจากสังคมชนบทให้กลายเป็นสังคมเมืองเร็วยิ่งขึ้น จากผลการวิจัยการพัฒนาชุมชนชนบท และนโยบายของรัฐบาลมีแนวทางในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนที่ผ่านมา พบว่าการพัฒนาชุมชนชนบทให้เป็นชุมชนเมืองชุมชนเมืองย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ของสภาพชุมชนเดิมทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากมีปัจจัยภายนอกเป็นแรงผลักดันให้เกิดความเป็นอยู่ของวิถีชุมชนเปลี่ยนแปลงไป เช่น การมีสาธารณูปโภคต่างๆ เข้าไปในชุมชนชนบท ได้แก่ การสร้างถนน ไฟฟ้า สวนอาหาร ร้านค้าสะดวกซื้อ ปั้มน้ำมัน โรงงานอุตสาหกรรม หมู่บ้านจัดสรร เป็นต้น ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทได้รับความสะดวกสบายในการขนส่ง เป็นเหตุให้การประกอบอาชีพเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย คือ การประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะลดลงและเปลี่ยนแปลงไปประกอบอาชีพอื่นมากขึ้น เช่น รับจ้าง ประกอบธุรกิจการค้า เป็นต้น เนื่องจากให้ผลตอบแทนที่ดีกว่า

อาชีพเกษตรกรรม นอกจากการประกอบอาชีพเปลี่ยนแปลงไปแล้ว ทางด้านสังคมและวัฒนธรรมได้เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย กล่าวคือ ความทันสมัยของสังคมเมืองจะปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของประชาชนให้กลมกลืนกับสภาพการดำรงชีวิตในสังคม คือประชาชนมีรายได้รายจ่ายเพิ่มขึ้น ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้านจะเปลี่ยนไปจากเดิมกลายเป็นการแข่งขันเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองมากขึ้น เนื่องจากได้รับวัฒนธรรมใหม่จากสังคมเมือง (ปราณี อุทานวรพจน์, 2545:4) การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรดินที่เปลี่ยนแปลงไปอาจไปมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมด้านลบ คือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินไปจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อองค์อยู่ของที่ดินเพื่อการเกษตร โดยเฉพาะการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรเปลี่ยนแปลงไปเป็นหมู่บ้านจัดสรรและโรงงานอุตสาหกรรม ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจนที่สุดคือปัญหาน้ำเสีย ซึ่งมีผลต่อการผลิตเป็นอย่างมากเพราะน้ำเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการทำการเกษตร แต่ในสภาพปัจจุบันคุณภาพน้ำที่ใช้ในการเกษตร ในพื้นที่ที่ยังมีคุณภาพที่สามารถใช้ในการทางเกษตรกรรมได้อยู่ถึงแม้คุณภาพน้ำต่ำลงกว่าเดิมก็ตาม แต่จากที่หมู่บ้านจัดสรรและโรงงานเริ่มเข้ามาตั้งในเขตพื้นที่ใกล้เคียงจำนวนมากขึ้น ปัญหาน้ำเสียก็มีแนวโน้มเกิดขึ้นได้อย่างมากในอนาคต

จากแนวทงนโยบายของรัฐบาลในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนที่ผ่านมาและประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก ทางหลวงหมายเลข 9 ในพื้นที่บ้านหัวคลอง อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเชื่อมต่อไปยังถนนสายสำคัญ ได้แก่ ถนนพหลโยธิน ทางหลวงหมายเลข 1 , ถนนเอเชีย ถนนบางบัวทอง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาผลกระทบต่อชุมชนหัวคลอง อันเนื่องมาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก กรณีศึกษาบ้านหัวคลอง อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผลของการศึกษาจะเป็นแนวทางในการกำหนดการวางแผนพัฒนาชุมชนชนบทกึ่งเมือง ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตของบ้านหัวคลอง ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันเนื่องมาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก
2. เพื่อศึกษาผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่บ้านหัวคลอง ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันเนื่องมาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก

ขอบเขตของการศึกษา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจะศึกษาผลกระทบต่อชุมชน ในพื้นที่บ้านหัวคลอง ตำบลลำไทร อำเภอลำลูกเกด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันเนื่องมาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก ถนนทางหลวงหมายเลข 9 ทั้งสองฝั่งถนนเข้าและขาออก กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญและอยู่ในพื้นที่เป้าหมายในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 จนถึงปัจจุบัน จากแนวทงนโยบายของรัฐบาลในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนได้แก่ พัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพิ่มมูลค่าการผลิตภายในชุมชน อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีถนนพหลโยธิน ถนนสายสำคัญใช้เดินทางไปยังภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งขอบเขตการศึกษา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้นำภาครัฐ ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้สูงอายุในพื้นที่ ได้แก่ ปลัดอำเภอลำลูกเกด หัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง นายกองค้การบริหารส่วนตำบลลำไทร ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลลำไทร นักพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลลำไทร กำนันตำบลลำไทร ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้สูงอายุในพื้นที่ จำนวน 10 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาครั้งนี้กำหนดขอบเขตเนื้อหาเป็น 3 ด้าน

- 2.1 วิธีชีวิตของบ้านหัวคลอง ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพ รายได้ รายจ่าย หนี้สิน สภาพการถือครองที่ดิน แรงงาน
- 2.2 วิธีชีวิตของบ้านหัวคลอง ด้านสังคม ได้แก่ คุณภาพชีวิต ความสัมพันธ์ทางสังคม อาชญากรรม การคมนาคม วัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชน
- 2.3 วิธีชีวิตของบ้านหัวคลอง ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ น้ำ เสียง อากาศ ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดผลกระทบทางเศรษฐกิจ

สัมพันธ์ ไชยะ (2536) ได้ศึกษาการขยายตัวของเมืองเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรม กรณีศึกษาเมืองเชียงใหม่ กล่าวว่า ปัญหาสำคัญของการขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ ที่ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร คือ ปัญหาในการใช้ที่ดินและปัญหาในเรื่องน้ำ ปัญหาแรงงาน ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรซึ่งแนวทางการแก้ไขปัญหานี้ในระยะสั้นภาครัฐจะต้องมีมาตรการควบคุมอย่างมีประสิทธิภาพต่อการขยายตัวของเมือง มีการวางแผนการใช้น้ำอย่างชัดเจน ตลอดจนหาแหล่งน้ำเพิ่มเติมเพื่อรองรับธุรกิจโรงแรม โรงงานอุตสาหกรรม และสนามกอล์ฟซึ่งใช้น้ำเป็นอันมาก ในระยะยาวรัฐจะต้องออกกฎหมายควบคุมการขยายตัวของเมืองอย่างรัดกุม โดยให้องค์กรท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทให้มากขึ้น ในส่วนของปัญหาแรงงานรัฐควรที่จะมีการพัฒนาแรงงานเปลี่ยนอาชีพมาเป็นกรรมกร ได้รับการพัฒนาฝีมือให้เป็นกรรมกรที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน อันเป็นผลทำให้กรรมกรได้รับค่าแรงสูงขึ้น

นิภาภรณ์ ภูจำนง (2542) กล่าวว่าผลกระทบจากการปรับปรุงถนนวิชรพลและถนนสายใหม่ต่อการพัฒนาทางกายภาพในพื้นที่ชานเมืองกรุงเทพมหานคร กล่าวว่า ภายหลังจากการปรับปรุงถนนวิชรพลและถนนสายใหม่ จากการเป็นถนนในระดับท้องถิ่นที่ใช้สัญจรภายในชุมชนให้มีศักยภาพสูงขึ้นในการเป็นถนนในระดับสายรองนั้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพต่อพื้นที่ด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน พบว่า การปรับปรุงถนนส่งผลให้พื้นที่ที่มีการเข้าถึงสูงขึ้น ทำให้เกิดการขยายตัวของชุมชนพักอาศัยเพิ่มสูงขึ้นตามอีก ทั้งพื้นที่เกษตรกรรมก็ลดลงอย่างรวดเร็ว โดยการขยายถนนและการปรับปรุงโครงสร้างถนน อีกทั้งการปรับปรุงให้โครงข่ายถนนภายในพื้นที่ศึกษาสามารถเชื่อมต่อกับถนนสายหลักโดยรอบพื้นที่ศึกษาถนนถึง 3 เส้น ได้แก่ ถนนพหลโยธิน ถนนรามอินทรา และถนนลำลูกกา ก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการสัญจร ส่งผลให้มีปริมาณจราจรเข้ามาใช้เส้นทางในพื้นที่ศึกษาจำนวนมากในแง่ของการเป็นเส้นทางลัด ด้วยสภาพการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงนำไปสู่การเกิดผลกระทบและสภาพปัญหาในด้านต่าง ๆ อันได้แก่

- 1) ปัญหาการใช้ประโยชน์ที่ดินไร้ระเบียบโดยมีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนกระจัดกระจายอยู่ทั่วทั้งพื้นที่

2) ปัญหาการเติบโตของชุมชนเกาะตัวหนาแน่นในบริเวณสองฝั่งถนนวัชรพลและถนนรัตนโกสินทร์สมโภช และบริเวณจุดเชื่อมต่อระหว่างถนนสายหลักกับถนนสายรอง

3) ปัญหาพื้นที่ว่างไม่มีการทำประโยชน์และปล่อยร้างเป็นจำนวนมาก

แนวคิดผลกระทบทางสังคม

พันธวัช สัมพันธ์พานิช (2541:2-29) กล่าวว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรของจังหวัดนนทบุรี ได้ก่อให้เกิดผลกระทบทางสังคม ดังนี้

1. ด้านแรงงาน ผลกระทบด้านบวก การทำงานภาคอุตสาหกรรม ต้องการบุคลากรที่มีคุณภาพและมีความชำนาญเพิ่มขึ้น ดังนั้นในการพัฒนาระดับคุณภาพทางการศึกษาของประชากรมีแนวโน้มสูงขึ้น รวมถึงทำให้ประชากรมีรายได้สูงขึ้นมากกว่าภาคเกษตรสามารถเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของประชากรในจังหวัดโดยรวมมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ผลกระทบด้านลบ การที่ประชากรเคลื่อนย้ายจากภาคเกษตรสู่ภาคอุตสาหกรรม ทั้งที่เป็นแรงงานที่มาจากจังหวัดนนทบุรีและแรงงานที่มาจากจังหวัดอื่นอพยพมาในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ทำให้ประชากรโดยรวมของจังหวัดเพิ่มขึ้น โดยอาจส่งผลกระทบด้านปัญหาครอบครัว สถาบันครอบครัวถือว่ามีความสำคัญมาก แต่การที่ผู้ปกครองเข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น ทำให้ไม่มีเวลาในการอบรมดูแล เลี้ยงดูบุตร ทำให้เด็กขาดความอบอุ่นเกิดเป็นปัญหาทางครอบครัวที่สังคมต้องแบกรับภาระในรูปแบบต่างๆ และส่งผลให้เกิดความไม่ปลอดภัยแก่ชีวิตและทรัพย์สินของคนในสังคมเกิดปัญหาอาชญากรรม การปล้นจี้ต่างๆ จนกลายเป็นปัญหาทางสังคมที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

2. การจราจร จากสภาพการคมนาคมที่สามารถติดต่อสัญจรได้อย่างสะดวกสบาย เชื่อมต่อถึงกันได้ทั้งในเมืองและรอบนอก ประกอบกับจำนวนประชากรที่มีแนวโน้มเพิ่มจำนวนขึ้นต้องพึ่งพารถยนต์ส่วนบุคคลและรถประจำทางในการสัญจรไปมาสูงขึ้น จึงมีผลกระทบต่อการจราจรโดยตรง โดยเฉพาะในช่วงเช้าและเย็น ในเขตชุมชนใหญ่ เช่น เขตบริเวณอำเภอเมืองและในเทศบาลเมือง บริเวณที่มีปัญหาการจราจรติดขัดอย่างรุนแรง ทำให้มีแนวโน้มการเกิดปัญหาของคุณภาพชีวิตที่ต่ำลง เกิดความเครียด อันก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพตามมา

3. ที่อยู่อาศัย จากการศึกษาที่จังหวัดนนทบุรีมีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ทำให้จังหวัดนนทบุรีกลายเป็นส่วนหนึ่งของกรุงเทพมหานครไปโดยปริยายและคนทุกชนชั้น

ไม่สามารถปฏิเสธได้กับการเปลี่ยนแปลงและจากการปรับปรุงโครงการคมนาคมต่างๆ หลายสาย หลายเส้นทาง จึงทำให้จังหวัดนนทบุรีเป็นเมืองที่เป็นพื้นที่รองรับการอพยพของประชากรในทุกภูมิภาค แต่ความหนาแน่นของประชากรอยู่บริเวณอำเภอเมือง อำเภอปากเกร็ดและอำเภอบางกรวย เท่านั้น แต่ปัจจุบันการขยายตัวของสังคมเมืองมีมากขึ้น จนถึงพื้นที่อำเภอบางใหญ่ และบางส่วนอำเภอไทรน้อย โดยลักษณะการใช้ประโยชน์ของที่ดินส่วนใหญ่ จะเป็นการใช้ประโยชน์ในรูปแบบของที่อยู่อาศัย การพาณิชย์และการอุตสาหกรรม เป็นต้น สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนในบริเวณที่มีการขยายตัวของสังคมเมืองดังกล่าว บริเวณเส้นทางคมนาคมสายต่างๆ การจัดสรรพื้นที่อาศัยนี้ได้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่กำหนดจังหวัดนนทบุรี เป็นพื้นที่เพื่อการหรืออาศัยตาม ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 8 การเพิ่มขึ้นของที่อยู่อาศัยเป็นไปในหลายลักษณะ ทั้งบ้านเดี่ยว ทาวน์เฮาส์ หอพัก บ้านเช่า ตลอดจนสิ่งปลูกสร้างที่เป็นเพิงพักหยาบๆ เป็นเหตุให้ที่อยู่อาศัยในเมือง เกิดความแออัดกลายเป็นแหล่งเสื่อมโทรม และสามารถเชื่อมโยงให้เกิดปัญหาต่างๆ ต่อกัน เช่น ปัญหาสุขภาพอนามัย โรคติดต่อ และอื่นๆ เป็นต้น

แนวคิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

วคิน อิงคพัฒนากุล (2548:156) กล่าวว่า ผลกระทบสิ่งแวดล้อมจำแนกได้ 2 ทาง คือ ผลกระทบด้านบวก หมายถึง ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมในลักษณะการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมผลกระทบด้านลบ หมายถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมในลักษณะการทำลายคุณภาพ

บทบาทของชุมชนที่มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

ผศ.ดร.กิติชัย รัตน์ะ (2559) ได้อธิบาย บทบาทขององค์กรเครือข่ายด้านการพัฒนาชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติ “เครือข่าย” มีลักษณะที่แตกต่างจากกลุ่ม เพราะกลุ่มเป็นการรวมตัวกันของปัจเจกบุคคลหลายคน ขึ้นไปที่มีความสัมพันธ์อย่างเหนียวแน่น และมีความใกล้ชิด ซิด ส่วนเครือข่าวนั้นเป็นการเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ในการทำงานกันอย่างหลวมๆ ไม่เหนียวแน่นเหมือนกับกลุ่ม อาจเชื่อมโยงในระดับบุคคล องค์กร กลุ่ม หรือสถาบัน โดยที่สมาชิกในเครือข่ายเข้าร่วมทำกิจกรรมตามความเหมาะสม ภายใต้ กฎเกณฑ์ หรือเป้าหมายร่วม และมีการปฏิบัติงานอย่างมีทิศทาง ดำรงไว้ซึ่งความเป็นเอกลักษณ์ของเครือข่าย อีกทั้งผลของการดำเนินกิจกรรมจะตกอยู่กับภาคีเครือข่ายในภาพรวม เครือข่ายที่ปรากฏชัดในระดับพื้นที่คือ “เครือข่ายชาวบ้าน” บทบาทในการกระตุ้นชุมชนเพื่อการ

บริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น ทุกภาคีเครือข่าย ย่อมตระหนักถึงความสำคัญของการทำงานร่วมกับชุมชน การทำงานโดยยึดชุมชนเป็นศูนย์กลางต้องเน้นที่บทบาทของชุมชนเป็นหลัก ดังนั้น บทบาทการกระตุ้นชุมชนในการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น จึงถือเป็นเรื่องสำคัญที่สุด หากชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพิงตนเองได้ จะสะท้อนถึงการทำงานของเครือข่ายลุ่มน้ำที่มีประสิทธิภาพด้วย ในทางกลับกัน หากชุมชนไม่สามารถพึ่งพิงตนเองได้ ก็สะท้อนได้ว่าเครือข่ายต่างๆ ยังมีบทบาทน้อยต่อการบริหารจัดการท้องถิ่น

เครือข่ายทางสังคม คือ กลุ่มของความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่น ๆ ที่อยู่รอบข้าง เช่น คนในครอบครัว ญาติ เพื่อนร่วมงาน เพื่อนบ้าน เป็นต้น ซึ่งจะมีการติดต่อสื่อสาร หรือโต้ตอบระหว่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) มีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารราชการและวิชาการข้อมูลเอกสารทางราชการ ได้แก่ ข้อมูลเฉพาะของหมู่บ้านที่ศึกษา เช่น ข้อมูลจำนวนครัวเรือน จำนวนประชากร ประวัติหมู่บ้าน เป็นต้น ข้อมูลทางวิชาการ เป็นการรวบรวมข้อมูลเอกสารทางวิชาการ เช่น หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำแนวคิด ทฤษฎี มาประกอบแนวคิดในการศึกษา

2. การศึกษาข้อมูลจากประชากรกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ได้แก่ กลุ่มผู้นำภาครัฐ ผู้นำชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้สูงอายุในพื้นที่ ได้แก่ ปลัดอำเภอหัวหน้ากลุ่มงานบริหารงานปกครอง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลลำไทร ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลลำไทร กำนันตำบลลำไทร นักพัฒนาชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลลำไทร ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้สูงอายุในพื้นที่ จำนวน 10 คน เนื่องจากเป็นผู้ที่สามารถให้ความคิดเห็นและมีประสบการณ์ในเรื่องที่ต้องการศึกษาเป็นอย่างดี โดยผู้วิจัยได้เข้าไปพูดคุยสอบถามตามแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน การประกอบอาชีพ สภาพเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้าน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงสภาพวิถีชีวิตของบ้านหัวคลอง ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันเนื่องมาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก
2. ทราบถึงผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่บ้านหัวคลอง ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันเนื่องมาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก
3. ผลการศึกษาสามารถนำองค์ความรู้จากพื้นที่ศึกษาจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการและอาจใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นของ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และที่เกิดขึ้นพื้นที่อื่นๆ

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

จากการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ มีผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. วิถีชีวิตของบ้านหัวคลอง ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันเนื่องมาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก

ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ก่อนการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกชาวบ้านส่วนใหญ่ มีอาชีพหลักทำการเกษตรกรรมคือการทำนา ทำสวนผลไม้ ได้แก่ สวนส้ม มะม่วง ฝรั่ง กล้ายและปลูกไม้ดอกไม้ประดับ พืชสวนครัว การประกอบอาชีพเกษตรกรรมของชาวบ้าน ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาเส้นทางคมนาคมส่งผลให้นายทุนรายใหญ่ซื้อที่ดินก่อสร้าง โรงงานอุตสาหกรรม ร้านอาหาร ชาวบ้านส่วนน้อยมากที่ยังหลงเหลือวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ด้านหลังมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พื้นที่เกษตรกรรมบางส่วนสองข้างทาง กลายเป็นโรงงานอุตสาหกรรม อาคารพาณิชย์ หมู่บ้านจัดสรร หมู่บ้านจัดสรร การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตพื้นที่บ้านหัวคลองส่วนใหญ่เข้ามาทำงาน โรงงานอุตสาหกรรม ด้านรายจ่ายก่อนการสร้างถนนชาวบ้านบ้านหัวคลองมีน้อยส่วนใหญ่เป็นรายจ่ายในสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น อาหารที่ไม่มีในสวน เครื่องปรุงอาหาร เครื่องนุ่งห่ม การทำบุญ ในด้านความมั่นคงของรายได้ การสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออกก่อให้เกิดความมั่นคงของรายได้มากขึ้น การคมนาคมขนส่งสะดวก การพัฒนาเข้าถึงส่งผลประชาชนให้มีอาชีพ มีงานทำ ด้านต้นทุนการผลิตไม่สูงเหมือนปัจจุบันเพราะ

ยังใช้รูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิมโดยการใช้ภูมิปัญญาที่มีมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ ด้านหนี้สินของครัวเรือน หนี้สินมีน้อยโดยแหล่งกู้ยืมส่วนใหญ่จากญาติพี่น้อง การคิดดอกเบี้ยอาจมีหรือไม่มี ครัวเรือนมีเงินออม เนื่องจากรายจ่ายมีน้อย การเก็บออมเพื่อไว้รักษาตัวเองเมื่อเจ็บป่วยและยามชรา

ด้านสังคม พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา เรียนเพียงให้อ่านออกเขียนได้ มีโรงเรียน และวัดเป็นสถานที่เรียนโดยมีครูที่ทางราชการส่งมาสอน รุ่นลูกหลานชาวบ้านต้องการให้เรียนหนังสือสูงขึ้นแต่การศึกษาให้โอกาสเฉพาะผู้ชายต้องบวชเรียนเท่านั้น กับสำนักสงฆ์ หรือต้องเดินทางเข้าไปรับที่กรุงเทพฯ บ้านหัวคลองมีวิถีชีวิตการกินอยู่อย่างเรียบง่าย แหล่งอาหารมีในสวน พืช ผัก ผลไม้ การซื้อสินค้าจะซื้อเฉพาะสิ่งที่จำเป็น โดยซื้อจากร้านค้าในหมู่บ้านและจากตลาดเมื่อนำสินค้าไปขาย เช่น ตลาดบ้านคลองหนึ่ง ตลาดพระอินทร์ ตลาดไทย ครัวเรือนจะปรุงอาหารรับประทานกันเองและมีการสอนงานการบ้านการเรือน การเก็บถนอมอาหารสู่บุตรผู้หญิง การคมนาคมใช้ทางน้ำเป็นหลักเนื่องจากมีคูคลองเป็นจำนวนมาก ใช้เรือเป็นยานพาหนะ เช่น เรือเครื่อง เรือพาย เรืออีแปะ ในหมู่บ้านมีทางเดินที่ใช้เดินทางไปมาหาสู่กันเรียกว่าทางหลวง ถนนที่เชื่อมระหว่างหมู่บ้านมีน้อยและเป็นถนนลูกรัง ชาวบ้านใช้ทางลัดในการเดินไปมาหาสู่กันระหว่างบ้านแต่ละหลัง หรือเดินตามคันนา ด้านการเมืองการปกครอง มีผู้ใหญ่บ้านและกำนันคอยดูแลทุกข์สุขของชาวบ้าน โดยเฉพาะกำนันจะเป็นที่ยำเกรงของประชาชนมาก กำนันในสมัยก่อนสามารถจับโจรผู้ร้ายได้ ดังนั้นในหมู่บ้านมีโจรและขโมยน้อยมาก โดยทั่วไปประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการเมืองการปกครอง ด้านวัฒนธรรมและประเพณี ชาวบ้านมีความเคร่งครัดในวัฒนธรรมประเพณี โดยเข้าร่วมในกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา งานบวช งานแต่ง งานศพ งานประเพณีประจำปีที่สำคัญของหมู่บ้านคือ ประเพณีทรงน้ำพระในวันสงกรานต์ เป็นประเพณีที่ยังคงสืบมาจนถึงปัจจุบัน ด้านความขัดแย้งของคนในหมู่บ้านมีน้อยและจะได้รับการไกล่เกลี่ยจากผู้นำตามธรรมชาติ ซึ่งเป็นผู้สูงอายุในหมู่บ้าน ความขัดแย้งกับคนต่างหมู่บ้านมีน้อย มักเป็นความขัดแย้งของคนหนุ่ม ๆ ซึ่งมีเรื่องเขม่นกันในงานวัด ที่จัดขึ้นตามเทศกาลต่าง ๆ และงานศพที่เจ้าภาพจัดให้มีมหรสพ ด้านการช่วยเหลือกันของคนในหมู่บ้านพบว่า ชาวบ้านมีความสามัคคีกันมาก งานส่วนรวม งานบุญ จะช่วยเหลือกันและกันเป็นอย่างดี สังคมชาวสวนเป็นสังคมเครือญาติ ไม่มีระบบการจ้างแรงงาน

ด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า หมู่บ้านไม่มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม น้ำในคลอง ในท้องร่องใสสะอาดสามารถดื่มกินได้ สภาพน้ำเริ่มมีปัญหาในปี พ.ศ. 2538 เป็นผลมาจากการเกิด ชาวบ้านเล่าว่า น้ำเสียจนไม่สามารถนำน้ำมาอุปโภคบริโภคได้ ด้านอากาศพบว่าอากาศบริสุทธิ์ เนื่องจากมีต้นไม้มาก บ้านเรือนมีน้อย ยวดยานต่าง ๆ มีไม่มากนัก จะได้เห็นรถวิ่งสักคัน ยานพาหนะส่วนมากเป็นเรือเครื่อง เรือพาย เรืออีแปะ ซึ่งไม่ได้สร้างปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมมากนัก ด้านขยะและสิ่งปฏิกูล เนื่องจากมีครัวเรือนจำนวนน้อย ขยะมีน้อยและไม่ใช้ขยะพิษการกำจัดใช้วิธีเผาและฝังกลบ

2. ผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่บ้านหัวคลอง ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันเนื่องมาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก

ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ พบว่า การสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก ได้ทำให้ส่งผลต่อการประกอบอาชีพโดยอาชีพเกษตรกรรม ทำสวนลดลง การทำนาหายไป อาชีพรับจ้าง พนักงานบริษัท มีจำนวนเพิ่มขึ้น อาชีพรองคือค้าขาย ธุรกิจส่วนตัว ด้านรายได้หลังการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก มีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่อเดือน 12,000 – 16,000 บาท รายได้เพียงพอกับรายจ่าย ครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่ประสบปัญหาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออกและมีบ้างที่ประสบปัญหาจากการสร้างถนนซึ่งปัญหาดังกล่าวได้แก่ รายได้ไม่พอใช้จ่าย ที่ดินทำกินน้อยลงและค่าเช่าที่ดินมีราคาสูงขึ้น ความมั่นคงของรายได้ ประชากรแฝงและแรงงานต่างด้าวส่วนย้ายส่วนใหญ่เข้ามาทำงานรับจ้าง การคมนาคมขนส่งสะดวกสบายมากขึ้น การพัฒนาคมนาคมเข้าถึงส่งผลประชาชนให้มีอาชีพมีงานทำ ส่งผลต่อคนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น การสร้างถนนทำให้การถือครองที่ดินของครัวเรือนลดลง จากครัวเรือนละ 10 – 20 ไร่ เป็นครัวเรือนละ 2-8 ไร่ ครัวเรือนส่วนใหญ่ยังไม่ตัดสินใจขายที่ดิน ด้านทำเลที่อยู่อาศัยของครัวเรือนก่อนสร้างถนน อาศัยอยู่ริมคลองชลประทาน ที่นาและญาติ หลังสร้างถนนครัวเรือนอาศัยอยู่ในย่านชุมชน ใกล้วัดและติดถนน ด้านครัวเรือนที่ถนนสร้างผ่านไม่ประสบปัญหา ชาวบ้านที่ประสบปัญหาจากการสร้างถนนผ่านที่ดิน ได้แก่ คนแปลกหน้าในหมู่บ้านมากขึ้น สังคมมีความวุ่นวาย มีปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาด้านการจราจรติดขัด ได้รับค่าเวนคืนน้อยไม่คุ้มค่า ต้องขายที่ดินย้ายที่อยู่อาศัยไปซื้อที่แห่งใหม่ทำ นายทุนเข้ามาทำธุรกิจมากขึ้น ให้ต้องอยู่ห่างไกลจากญาติพี่น้อง ถ้าไม่ขายโรงงานอุตสาหกรรม หมู่บ้านจัดสรรซื้อที่ล้อมรอบทำให้ไม่มีทางออกจึงจำเป็นต้องขาย ด้านหนี้สินของครัวเรือนหลังตัดถนน พบว่า

ครัวเรือนมีหนี้สินเพิ่มขึ้น มีแหล่งกู้ยืมจากธนาคาร เพื่อนบ้าน และเงินกู้นอกระบบ การกู้ยืมจากญาติพี่น้องลดลง ด้านความคิดเห็นของครัวเรือนส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก พบว่า ราคาที่ดินสูงขึ้น การเดินทางสะดวกและรวดเร็วมีอาคารพาณิชย์ ปั้มน้ำมันและสวนอาหารมากขึ้น ประชาชนมีโอกาสนในการประกอบอาชีพใหม่ ๆ ที่ดินทำการเกษตรลด

ผลกระทบต่อด้านสังคม พบว่า หลังสร้างถนนชาวบ้านสามารถส่งบุตรหลานศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น คนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีมากขึ้น ความสนิทสนมคุ้นเคย การช่วยเหลือซึ่งกันและกันจำกัดอยู่ในวงแคบ เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่มีงานประจำ และการรวมกลุ่มกันค่อยข้างทำได้ยาก ด้านผู้นำชุมชนของคนในหมู่บ้าน ได้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทางเปลี่ยนจากการใช้เรือโดยสารมาเป็นการโดยสารด้วยรถยนต์ส่วนบุคคล ชาวบ้านบ้านหัวคลองมีความเห็นต่อการผลกระทบต่อด้านสังคมจากการสร้างถนน พบว่า ความสามารถในการติดต่อระหว่างกันสะดวกสบายยิ่งขึ้น แรงงานต่างด้าวและประชาชนแฝงย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านมากขึ้น ความเป็นชุมชนชนบทลดลง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านเดิมลดลง หลังการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก พบว่า การเดินทาง การขนส่งสะดวกขึ้น ความสะดวกสบายและการบริการในการรักษาพยาบาลดีขึ้น แต่พบปัญหาการจราจรติดขัดเนื่องจากการใช้รถยนต์ของคนทั่วไปเพิ่มสูงขึ้น ประกอบการขนส่งของรถบรรทุกจำนวนมากและที่สำคัญยังเป็นทางเชื่อมต่อไปยังถนนสายอื่นๆ ทำให้เป็นจุดที่รถยนต์ รถบรรทุก รถขนส่งสินค้า มาบรรจบกันการจราจรติดขัดบริเวณทางขึ้น ลงถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก ส่งผลให้ค่าน้ำมันที่ใช้ต่อแต่วันเพิ่มมากขึ้น และพบว่า การสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก ทางหลวงหมายเลข 9 ในช่วงเช้าระหว่างเวลา 7.00 - 9.00 น. และช่วงเย็นเวลา 17.00 - 19.00 น. เป็นเวลาที่โรงงาน ที่ทำงาน โรงเรียน การสัญจรจะคับขันมากเป็นเวลาพิเศษ ถ้าจะนับวันเทศกาลวันหยุดยาวเลยคนทั่วไปที่ใช้รถใช้ถนนเส้นนี้ ใช้เวลาเดินทางหลายชั่วโมง ส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุบนท้องถนนทั้งขาขึ้น ขาล่องไม่เว้นแต่วัน

ผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า การสร้างถนนวงแหวนรอบนอกส่งผลต่อปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านเพียงเล็กน้อย พบว่า ปัญหาเสียงดังรบกวนจากยานพาหนะต่าง ๆ แต่เมื่อประชากรเพิ่มขึ้น โรงงานเพิ่มขึ้น ได้ก่อผลต่อด้านสิ่งแวดล้อม ดังนี้ น้อยลง มีเสียงดังรบกวนและความสั่นสะเทือนมากขึ้น และสุดท้ายได้รับมลพิษทางเสียง น้ำ อากาศและกลิ่นเหม็น เสียงดังจากการใช้รถบรรทุก คุณภาพน้ำต่ำ ปัญหาด้านฝุ่นละอองจากรถใช้ในการขนส่งและควันพิษจากรถ โรงงาน ขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลเพิ่มขึ้น กลิ่นเหม็นจากขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล

สรุปประเด็นส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในภาพรวม

การสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก ส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมไปในทางบวกเป็นส่วนใหญ่ แต่ที่เกิดจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก พบว่า มีสาเหตุมาจากการเพิ่มขึ้นของการสร้างโรงงานอุตสาหกรรม หมู่บ้านจัดสรร การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร โดยการอพยพประชากรแฝง แรงงานต่างด้าวที่ดินภายในหมู่บ้านเป็นของนายทุนส่วนใหญ่ นั้นอาจไม่ใช่ส่วนสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อบ้านหัวคลอง แต่เกิดจากตามยุคสมัยโลกาภิวัตน์ จนก่อให้เกิดการส่งผลในด้านต่างๆ ทั้งโครงสร้างพื้นฐาน รายได้ การมีส่วนร่วมของชุมชน มลภาวะ การสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก จึงจะส่งผลอย่างชัดเจน เพราะบ้านหัวคลองเป็นพื้นที่ที่มีเชื่อมต่อถนนสายหลัก สายรอง ทำให้การเดินทาง การพัฒนาท้องถิ่นเข้าถึงนโยบายของรัฐบาลได้สะดวกรวดเร็วขึ้น รวมทั้งผลกระทบจากการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคที่ดีขึ้น การคมนาคมบนถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออกอาจจะเป็นส่วนหนึ่งหรือผลทางอ้อมที่ทำให้เกิดผลกระทบในพื้นที่ แต่ในอนาคตเมื่อมีการเส้นทางคมนาคมเส้นใหม่ๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ของบ้านหัวคลองมากขึ้นเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบล หน่วยงานของรัฐ สถาบันการศึกษา ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่น ควรนำปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนาไปพิจารณาเพื่อจะได้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาชุมชนชนบททั้งเมือง หากต้องการให้ชุมชนชนบททั้งเมืองมีความเจริญเติบโต แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงความสมบูรณ์แห่งทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามสืบไป

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. เข้าใจถึงสภาพวิถีชีวิตของบ้านหัวคลอง ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันเนื่องมาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก
2. เข้าใจถึงผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่บ้านหัวคลอง ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อันเนื่องมาจากการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก
3. นำองค์ความรู้จากพื้นที่ที่ศึกษาไปใช้ประโยชน์ทางวิชาการและใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนในท้องถิ่นของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และที่เกิดขึ้นพื้นที่อื่นๆ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเบื้องต้นที่ทำให้ทราบถึงวิถีชีวิตของครัวเรือนก่อนที่จะมีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการและการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม เมื่อภาครัฐ ส่วนราชการ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้ามาพัฒนาท้องถิ่นโดยการสร้างถนนวงแหวนรอบนอกตะวันออก ทางหลวงหมายเลข 9 และได้ส่งผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมต่อครัวเรือน ซึ่งได้วางกรอบการศึกษาไว้อย่างกว้าง ๆ และอาจมีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นใหม่ก็ได้ ดังนั้นควรจะได้มีการศึกษาเพิ่มเติมต่อไปเพื่อเปรียบเทียบว่าวิถีชีวิตของครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ตลอดจนความคิดเห็นของประชาชนจะมีความแตกต่างจากผลการศึกษารุ่นนี้เพียงใด ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ในการวางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในโครงการอื่น ๆ ต่อไป

บรรณานุกรม

- เฉลียว ฤกษ์จุฬิมล. (2550). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคม. ในมนุษย์กับสังคม*,
หน้า 238-239. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิภาภรณ์ ภูจำนงค์. (2542). *ผลกระทบจากการปรับปรุงถนนวิชรพลและถนนสายใหม่ต่อ
การพัฒนาทางกายภาพในพื้นที่ชานเมืองกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์
สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- ปราณี อุทานวรพจน์. (2545). *ความโน้มเอียงการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจและสังคม
ของชุมชน ตำบลคลองพระอุดมอันเนื่องมาจากโครงการสร้างสะพานข้ามแม่ท่า
น้ำเจ้าพระยาบริเวณห้าแยกปากเกร็ดและถนนเชื่อมต่อ. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.*
- ผศ.ดร.กิติชัย รัตน์นะ (2559) บทบาทขององค์กรเครือข่ายด้านการพัฒนาชุมชนและ
ทรัพยากรธรรมชาติ “เครือข่าย” [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก. :
[http://www.ieat.go.th/assets/uploads/cms/file/201604071732301596794
406.pdf](http://www.ieat.go.th/assets/uploads/cms/file/201604071732301596794406.pdf) (วันที่ค้นข้อมูล : 14 ตุลาคม 2561)
- พันธวัศ สัมพันธ์พานิช. (2541). *ผลกระทบที่มีต่อระบบวนเกษตรแบบสวนบ้าน บริเวณ
อำเภอเมืองจังหวัดนนทบุรี. รายงานวิจัย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*
- วศิน อิงคพัฒนากุล. (2548). *นิเวศวิทยาลิ่งแวดล้อม. นครปฐม : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.*
- วิกิพีเดีย. (2561). *ถนนกาญจนาภิเษกด้านตะวันออก. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก.*
: <https://th.wikipedia.org/wiki/ถนนกาญจนาภิเษก> (วันที่ค้นข้อมูล:12 ตุลาคม 2561)
- สัมพันธ์ ไชยะ. (2536). *การขยายตัวของเมืองเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรม กรณีศึกษาเมือง
เชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต เชียงใหม่ :
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- สรรเสริญ วงศ์ช่อม. (2554). *การวางแผนพัฒนาประเทศ [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก.*
: http://www.nesdb.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=5789
(วันที่ค้นข้อมูล : 14 ตุลาคม 2561)
- สำนักงานจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (2560). “บรรยายสรุป ประจำปี 2560” [ออนไลน์].
เข้าถึงได้จาก. :
[http://ww2.ayutthaya.go.th/files/com_ebook/201805_ed278947fd5f
6c0.pdf](http://ww2.ayutthaya.go.th/files/com_ebook/201805_ed278947fd5f6c0.pdf). (วันที่ค้นข้อมูล : 11 ตุลาคม 2561)